

การประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม 7 กับเยาวชนเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็ง
ของชุมชนโนนชัย อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น

An application of sevenfold Sappurisdhamma to youth
to strengthen Nonchai Community, Mueang KhonKaen District,
Khonkaen Province

นางสาวณฐอร เจือจันทร์¹, ดร.อภิชาติ เหมือยไธสง², พระครูวินัยธรรวชิต ปยุตโต³

Nathaorn ChuaChan¹, Dr.Aphichit Mueaithaisong²,

Phrakhru Winaithon Worachat Payutto³

ภาควิชารัฐศาสตร์และเศรษฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

Author for Correspondence: Email: tucky_aa@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม 7 กับเยาวชนเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโนนชัย อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น 2) เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม 7 กับเยาวชน 3) เพื่อจัดทำคู่มือการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเยาวชน ประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือ เยาวชนในชุมชนโนนชัย จำนวน 113 คน โดยประชากรทั้งหมดเป็นกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.99 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติอนุมานได้แก่ ค่าไค - สแคว์

ผลการวิจัยพบว่า 1. ปัจจัยที่เสริมสร้างความเข้มแข็งของเยาวชน ในการประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม 7 กับเยาวชนเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชนโนนชัย มีระดับความสำคัญโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกปัจจัย มีความสำคัญอยู่ในระดับมาก 2) ระดับการประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม 7 กับเยาวชนเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชนโนนชัย โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้าน มีระดับการประยุกต์ใช้อยู่ในระดับมาก 3) ปัจจัยส่วนบุคคล คือ เพศ อายุ และระดับการศึกษา ไม่มีความสัมพันธ์กับการประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม 7 กับเยาวชนเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโนนชัย

คำสำคัญ: สัปปุริสธรรม 7, เยาวชน, ชุมชนโนนชัย, การเสริมสร้างความเข้มแข็ง, การประยุกต์ใช้

Received: 09/10/62, **Revised:**21/10/62, **Accepted:**30/10/62

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study an application of the sevenfold Sappurisdhamma to youth to strengthen Nonchai Community, Muang Khon Kaen district, Khon Kaen province, 2) to analyze the factors related with an application of the sevenfold Sappurisdhamma to youth to strengthen Nonchai Community, and 3) to make the manual to support the youth's strength, There sampling population were 113 youth in Nonchai community .The instrument used in the research was a questionnaire with confidence value = 0.99. The statistics used for data analysis were mean, standard deviation, and chi-square.

The results of research were found that: 1) factors that strengthen youth in applying the Principle of the Seven Sappurisdhamma to Non Chai community has overall level of importance at a high level. When considered in each aspect, it was found that all factors were important at a high level. 2) The overall level of application of the Seven Sappurisdhamma to the youth to strengthen Non Chai community is at a high level. While considering each aspect, it was found that every aspect had high level of application. 3) Personal factors are gender, age and educational has no relationship with the application of the Sappurisdhamma 7 to youths to strengthen Non Chai community.

Keywords: The Sevenfold Sappurisdhamma, Youth, Nonchai Community, Support of Strength, Application.

บทนำ

สังคมไทยกำลังเผชิญกับวิกฤตทางศีลธรรมซึ่งโดยเนื้อแท้แล้วยังเป็นรากเหง้าของวิกฤตต่าง ๆ อีกมากมายในปัจจุบัน อาทิ วิกฤตด้านสิ่งแวดล้อม วิกฤตทางการเมือง และวิกฤตทางเศรษฐกิจ นอกจากนี้วิกฤตศีลธรรมดังที่กล่าวมายังเป็นภาพสะท้อนถึงความล้มเหลว สถาบันต่าง ๆ ซึ่งมีหน้าที่ในการเสริมสร้างศีลธรรมในสังคมไทย อาทิ ครอบครัว ชุมชน วัด และโรงเรียน

ชุมชนในอดีตครอบครัวถูกแวดล้อมด้วยชุมชน ชุมชนจึงมีความสำคัญรองลงมาจากครอบครัว ในการกล่อมเกลาทางด้านศีลธรรมแก่บุคคลตั้งแต่เล็กจนโต การกล่อมเกลานั้นอาจเกิดจากปฏิสัมพันธ์ กับผู้คนในชุมชน ซึ่งมักเอาใจใส่ดูแลกันในฐานะที่เป็นเครือญาติกัน หรือเพราะนับญาติกันทั้งหมู่บ้าน นอกจากนั้นการกล่อมเกลาส่วนหนึ่งยังเกิดจากประเพณีที่มีส่วนร่วมกันทั้งชุมชน ซึ่งช่วยเสริมสร้าง สำนึกทางศาสนาทำที่ต่อธรรมชาติแวดล้อม และความรู้สึกผูกพันแน่นแฟ้นกับชุมชน นอกจากนั้นวิถี ชีวิตที่ต้องพึ่งพาอาศัยกัน ในชุมชน ยังทำให้ทุกคนไม่อาจทำใจตนหรือละเมิดกฎเกณฑ์ทางศีลธรรม ของชุมชนได้ การละเมิดกฎเกณฑ์ทางศีลธรรมของชุมชนอาจมีผลให้ถูกลงโทษจากชุมชนได้ นอกจาก การกล่อมเกลาแล้ว ชุมชนยังมีบทบาทในการกำกับศีลธรรมของบุคคลด้วยอย่างไรก็ตาม สภาพดัง กล่าวได้เปลี่ยนไปอย่างแทบจะสิ้นเชิง ความผูกพันแน่นแฟ้นภายในชุมชนได้จางคลายไปมากเพราะ ผู้คนมีความจำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยกันน้อยลงทิศทางการพัฒนาเยาวชนที่จะให้สามารถเจริญเติบโต เป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพในวันข้างหน้าจะต้องเป็นการพัฒนาทางด้านสุขภาพร่างกายและจิตใจ ทางด้าน สติปัญญาความสามารถพัฒนาความพร้อมทางด้านอาชีพ และสิ่งที่สำคัญที่สุดคือ การพัฒนาทาง ด้านสังคม วัฒนธรรมและจริยธรรม เสาวนีย์ เสนาสุ (2532 : 32) ได้อธิบายถึงทิศทางการพัฒนา เยาวชนไว้คือ 1) เยาวชนพึงพัฒนาเจตคติที่ดีต่อการดำเนินชีวิต มีความเข้าใจและความคิดรวบยอด เกี่ยวกับตนเอง (Self - Concept) ที่ถูกต้องตามความเป็นจริงรวมทั้งเข้าใจความต้องการและบทบาท ของตนเองและของผู้อื่น มีโอกาสพัฒนาความเป็นตัวของตัวเอง พัฒนาศักยภาพของตัวเองและของ ผู้อื่น พัฒนาศักยภาพของตนเองด้วยความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และพึงมีความรักในเพื่อนมนุษย์ 2) เยาวชนพึงมีโอกาสนในการพัฒนาตนเองด้านสุนทรียภาพ ด้วยการมีส่วนร่วมในกิจกรรมศิลปะ การ กีฬาและนันทนาการ ต่างพึงมีความรับผิดชอบในการสืบเนื่องทางวัฒนธรรมเพื่อความอยู่รอดของชาติ รู้จักคัดเลือกรักษา พัฒนาสมบัติวัฒนธรรมอันเป็นมรดกและเป็นเอกลักษณ์ของชาติ 3) เยาวชนพึง ยึดถือในเรื่องคุณธรรมในสังคม โดยตระหนักความรับผิดชอบของตนเองต่อสังคม พึงรักในเสรีภาพ ของตนแต่จะต้องไม่ละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น รู้จักร่วมมือกับผู้อื่นเพื่อกิจการที่เป็นประโยชน์ต่อ ตนเองและส่วนรวมเต็มใจช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสรู้จักเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อส่วนรวมมีความ รับผิดชอบในฐานะสมาชิกที่ดีของชาติ มีส่วนร่วมในการปกครองและการเมือง อันได้แก่ความเข้าใจ และปฏิบัติบทบาทของตนให้ถูกต้องและเหมาะสมในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็น ประมุข ในการดำรงชีวิต และในด้านความสัมพันธ์กับผู้อื่น

สำนักสถิติการสังคม เทศบาลนครขอนแก่น (2555 : ออนไลน์) ได้สรุปข้อมูลพื้นฐานไว้ว่า ชุมชนโนนชัย 1 เขต 1 มีปัญหายาเสพติดอยู่ในระดับน้อย ปัญหาเด็กและเยาวชน อยู่ในระดับมาก ชุมชนโนนชัย 2 เขต 1 มีปัญหายาเสพติดอยู่ในระดับปานกลาง ปัญหาเด็กและเยาวชน อยู่ในระดับ น้อย ชุมชนโนนชัย 3 เขต 1 ไม่มีปัญหายาเสพติดและปัญหาเด็กและเยาวชน จากข้อมูลดังกล่าว คณะ ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาพื้นที่ชุมชนโนนชัย ซึ่งเป็นชุมชนในเขตเทศบาลนครขอนแก่น จังหวัด

ขอนแก่น เป็นพื้นที่ชุมชนเมืองมีเยาวชนอาศัยอยู่จำนวนมาก อีกทั้งมีสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ใกล้เคียงล้อมรอบพื้นที่ชุมชน มักประสบสภาพปัญหาของเยาวชนเรื่องเพศสัมพันธ์ ติดเหล้า บุหรี่ ยาเสพติด ทะเลาะวิวาท เล่นการพนัน เที่ยวเตร่ตามสถานบันเทิง ติดเกม อินเทอร์เน็ต เข้าถึงสื่อลามกอนาจาร หรือสื่อที่แสดงความรุนแรง และการขับรถเร็ว เหล่านี้ล้วนเป็นปัญหาที่เกิดขึ้น ดังนั้นคณะผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาการประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม อันเป็นธรรมที่ทำให้คนเป็นสัตบุรุษ หรือ เป็นคนดี เป็นคนมีคุณธรรม เป็นคนเก่ง 7 ประการ คือ 1) ธัมมัญญตา เป็นผู้รู้จักเหตุ 2) อตถัญญตา เป็นผู้รู้จักผล 3) อัตตัญญตา เป็นผู้รู้จักตน 4) มัตตัญญตา เป็นผู้รู้จักประมาณ 5) กาลัญญตา เป็นผู้รู้จักกาล 6) ปริสสัญญตา เป็นผู้รู้จักชุมชน 7) ปุคคัลัญญตา หรือ ปุคคัลปโรปัณญตา เป็นผู้รู้จักบุคคล เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโนนชัย อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น เพื่อเป็นประโยชน์ในการวางแผนและส่งเสริมพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของเยาวชน เพื่อให้เยาวชนได้เติบโตเป็นคนดี เป็นคนมีคุณธรรม เป็นคนเก่ง เพื่อเป็นกำลังในการพัฒนาประเทศชาติต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม 7 กับเยาวชนเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโนนชัย อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น
- 2) เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม 7 กับเยาวชนเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโนนชัย ตำบลในเมือง อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น
- 3) เพื่อจัดทำคู่มือการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเยาวชน

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสม (Mixed Method Research) โดยผู้วิจัยกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ตัวแปรที่ศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

1. ระยะที่ 1 เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ

1.1) ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ เยาวชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนโนนชัย 1 เขต 1 ชุมชนโนนชัย 2 เขต 1 และชุมชนโนนชัย 3 เขต 1 เทศบาลนครขอนแก่น อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น จำนวน 135 คน โดยคณะผู้วิจัยได้ใช้ประชากรทั้งหมดเป็นกลุ่มตัวอย่าง (สำนักงานสวัสดิการสังคม เทศบาลนครขอนแก่น, 2561, ออนไลน์) คณะผู้วิจัยได้แจกแบบสอบถาม แต่ได้กลับคืนมาจำนวน 113 ชุด

1.2) ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ 1.2.1) ตัวแปรอิสระ ได้แก่ 1.2.1.1) ปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา 1.2.1.2) ปัจจัยที่เสริมสร้างความเข้มแข็งของเยาวชน ประกอบด้วย ปัจจัยทางสังคม ปัจจัยทางการเมือง ปัจจัยทางวัฒนธรรม ปัจจัยเศรษฐกิจของชุมชน

ปัจจัยทางศาสนา 1.2.2) ตัวแปรตาม ได้แก่ การเสริมสร้างความเข้มแข็งของเยาวชนโดยใช้หลักสัปปุริสธรรม 7 ชุมชนโนนชัย อำเภอมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ประกอบด้วย ธัมมัญญาตา เป็นผู้รู้จักเหตุ อุตถัญญาตา เป็นผู้รู้จักผล อุตตัญญาตา เป็นผู้รู้จักตน มัตตัญญาตา เป็นผู้รู้จักประมาณ กาลัญญาตา เป็นผู้รู้จักกาล ปริสสัญญาตา เป็นผู้รู้จักชุมชน ปุคคสสัญญาตา หรือ ปุคคสปปริญญาตา เป็นผู้รู้จักบุคคล

1.3) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามที่คณะผู้วิจัยสร้างขึ้นและพัฒนาขึ้นเพื่อรวบรวมข้อมูลต่างๆ มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามแนวของ Likert ซึ่งมีคำตอบให้เลือก 5 ระดับ โดยมีเนื้อหาแบ่งเป็น 7 ด้าน ได้แก่ 1) ธัมมัญญาตา เป็นผู้รู้จักเหตุ 2) อุตถัญญาตา เป็นผู้รู้จักผล 3) อุตตัญญาตา เป็นผู้รู้จักตน 4) มัตตัญญาตา เป็นผู้รู้จักประมาณ 5) กาลัญญาตา เป็นผู้รู้จักกาล 6) ปริสสัญญาตา เป็นผู้รู้จักชุมชน 7) ปุคคสสัญญาตา หรือ ปุคคสปปริญญาตา เป็นผู้รู้จักบุคคล โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (The Index of Item-Objective Congruence: IOC) พบว่า ค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.6 – 1.0 และค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคของแบบสอบถาม เท่ากับ 0.99

2. ระยะที่ 2 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อจัดทำคู่มือการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเยาวชนโดยใช้หลักสัปปุริสธรรม 7 ชุมชนโนนชัย อำเภอมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น

2.1) การวิเคราะห์สภาพปัญหาให้ชัดเจน โดยใช้ข้อมูลจากการวิจัยเชิงปริมาณ ในระยะที่ 1 ที่เกี่ยวกับการพัฒนาและการประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม 7 เพื่อการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม 7 ให้ดีขึ้น

2.2) จัดทำคู่มือการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเยาวชนโดยใช้หลักสัปปุริสธรรม 7 ชุมชนโนนชัย อำเภอมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ด้วยการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ การประชุมกลุ่มย่อย และการระดมสมอง โดยผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการและผู้เกี่ยวข้อง จำนวน 6 คน ที่มาจากการเลือกแบบเจาะจง ได้แก่ ครูประจำชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนเทศบาลบ้านโนนชัย และบุคลากรฝ่ายกิจกรรมเด็กและเยาวชน เทศบาลนครขอนแก่น เพื่อพิจารณากิจกรรมการพัฒนาการประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม 7 กับเยาวชนเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชนโนนชัย อำเภอมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น

2.3) การทดลองใช้คู่มือฯ กับเยาวชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนโนนชัย 1 เขต 1 ชุมชนโนนชัย 2 เขต 1 และชุมชนโนนชัย 3 เขต 1 เทศบาลนครขอนแก่น อำเภอมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น จำนวน 135 คน

2.4) ทำการประเมินและปรับปรุงคู่มือฯ แล้วนำมาทดลองใช้กับกลุ่มเยาวชนที่มีขนาดใหญ่ขึ้น ทำการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยในระยะที่ 2 ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา สรุปและอภิปรายผลการวิจัย เพื่อจัดทำคู่มือฯ ฉบับสมบูรณ์

2.5) เผยแพร่คู่มือการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเยาวชนโดยใช้หลักสัปปุริสธรรม 7 ให้แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือผู้ที่สนใจ ได้แก่ เทศบาลนครขอนแก่น โรงเรียนในสังกัดเทศบาลนคร

วารสารแสงอีสาน

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

ขอนแก่น ชุมชนโนนชัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน สำนักงานพัฒนาสังคม
และความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดขอนแก่น

ผลการวิจัย

ระยะที่ 1 การวิจัยเชิงปริมาณ

1. ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการศึกษา พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 113 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 53.10 เพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 46.90 มีอายุ 14 ปี คิดเป็นร้อยละ 60.18 อายุ 15 ปี คิดเป็นร้อยละ 38.05 และอายุ 16 ปี คิดเป็นร้อยละ 1.77 กำลังศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น คิดเป็นร้อยละ 98.23 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย คิดเป็นร้อยละ 1.77

2. ระดับการประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม 7 กับเยาวชนเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็ง
ชุมชนโนนชัย อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับการประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม 7 กับ
เยาวชนเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชนโนนชัย อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น
ในภาพรวม

ระดับการประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม 7	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับที่
1. ความเป็นผู้รู้จักเหตุ	4.11	0.55	มาก	3
2. ความเป็นผู้รู้จักผล	4.04	0.51	มาก	5
3. ความเป็นผู้รู้จักตน	4.13	0.57	มาก	1
4. ความเป็นผู้รู้จักประมาณ	4.04	0.54	มาก	6
5. ความเป็นผู้รู้จักกาล	4.04	0.55	มาก	7
6. ความเป็นผู้รู้จักชุมชน	4.12	0.55	มาก	2
7. ความเป็นผู้รู้จักบุคคล	4.06	0.57	มาก	4
รวม	4.11	0.55	มาก	

จากตารางที่ 1 ระดับการประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม 7 กับเยาวชนเพื่อเสริมสร้างความ
เข้มแข็งชุมชนโนนชัย อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

3. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษากับ
การประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม 7 กับเยาวชนเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโนนชัย
อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ในภาพรวม

ตารางที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษากับการประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม 7 กับเยาวชนเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโนนชัย อำเภอมือทองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ในภาพรวม

ปัจจัยส่วนบุคคล	Chi-Square	Significance	ผลการทดสอบ
เพศ	0.649	0.723	ไม่มีความสัมพันธ์
อายุ	7.771	0.100	ไม่มีความสัมพันธ์
ระดับการศึกษา	0.386	0.824	ไม่มีความสัมพันธ์

จากตารางที่ 2 พบว่า เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับการประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม 7 กับเยาวชนเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโนนชัย อำเภอมือทองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น โดยรวม พบว่า ตัวแปรเพศ อายุ และระดับการศึกษากับการประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม 7 กับเยาวชนเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโนนชัย อำเภอมือทองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ไม่มีความสัมพันธ์กันที่ระดับนัยสำคัญ .05 ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

4. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่เสริมสร้างความเข้มแข็งของเยาวชนกับการประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม 7 กับเยาวชนเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโนนชัย อำเภอมือทองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ในภาพรวม

ตารางที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่เสริมสร้างความเข้มแข็งของเยาวชนกับการประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม 7 กับเยาวชนเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโนนชัย อำเภอมือทองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ในภาพรวม

ปัจจัยที่เสริมสร้างความเข้มแข็งของเยาวชน	Chi-Square	Significance	ผลการทดสอบ
1. ปัจจัยสังคม	76.743	<.001	มีความสัมพันธ์
2. ปัจจัยทางการเมือง	68.459	<.001	มีความสัมพันธ์
3. ปัจจัยทางวัฒนธรรม	71.873	<.001	มีความสัมพันธ์
4. ปัจจัยเศรษฐกิจของชุมชน	84.118	<.001	มีความสัมพันธ์
5. ปัจจัยทางศาสนา	82.246	<.001	มีความสัมพันธ์

จากตารางที่ 3 พบว่า เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่เสริมสร้างความเข้มแข็งของเยาวชน ประกอบด้วย ปัจจัยทางสังคม ปัจจัยทางการเมือง ปัจจัยทางวัฒนธรรม ปัจจัยเศรษฐกิจของชุมชน ปัจจัยทางศาสนา กับการประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม 7 กับเยาวชนเพื่อเสริมสร้างความ

เข้มแข็งของชุมชนโนนชัย อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น โดยรวม พบว่า ตัวแปรปัจจัยที่เสริมสร้างความเข้มแข็งของเยาวชน ประกอบด้วย ปัจจัยทางสังคม ปัจจัยทางการเมือง ปัจจัยทางวัฒนธรรม ปัจจัยเศรษฐกิจของชุมชน ปัจจัยทางศาสนา กับการประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม 7 กับเยาวชนเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโนนชัย อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น มีความสัมพันธ์กันที่ระดับนัยสำคัญ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

5. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม 7 กับเยาวชนเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโนนชัย อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น

1) ความเป็นผู้รู้จักเหตุ เยาวชนควรมีจิตอาสาช่วยเหลือคนอื่นในชุมชน 2) ความเป็นผู้รู้จักผล เยาวชนควรรู้ถึงกฎแห่งกรรมว่า ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว 3) ความเป็นผู้รู้จักตน เยาวชนควรทำในสิ่งที่ตนเองชอบและไม่ผิดกฎหมาย ไม่ผิดศีลธรรม 4) ความเป็นผู้รู้จักประมาณ เยาวชนควรใช้ชีวิตอย่างมีสติ ประหยัด อุดออม 5) ความเป็นผู้รู้จักกาล เยาวชนควรตรงต่อเวลา และแบ่งเวลาให้เหมาะสม 6) ความเป็นผู้รู้จักชุมชน เยาวชนควรช่วยกันดูแลชุมชน ไม่สร้างขยะ ใส่ใจสิ่งแวดล้อม 7) ความเป็นผู้รู้จักบุคคล เยาวชนควรมีมารยาท อ่อนน้อมถ่อมตนต่อผู้ใหญ่

ระยะที่ 2 การวิจัยเชิงคุณภาพ

1. การวิเคราะห์สภาพปัญหาให้ชัดเจน

การวิเคราะห์สภาพปัญหาให้ชัดเจนโดยใช้ข้อมูลจากการวิจัยเชิงปริมาณ ในระยะที่ 1 ที่เกี่ยวกับการพัฒนาและการประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม 7 เพื่อการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม 7 ให้ดีขึ้น โดยคณะผู้วิจัยได้นำผลการวิจัยมาจัดทำเป็นร่างคู่มือการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเยาวชนโดยใช้หลักสัปปุริสธรรม 7 ชุมชนโนนชัย อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น

2. จัดทำคู่มือ

การจัดทำคู่มือการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเยาวชนโดยใช้หลักสัปปุริสธรรม 7 ชุมชนโนนชัย อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ด้วยการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ การประชุมกลุ่มย่อย และการระดมสมอง โดยผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการและผู้เกี่ยวข้อง จำนวน 6 คน ที่มาจากการเลือกแบบเจาะจง ได้แก่ 1) ครูชำนาญการ โรงเรียนเทศบาลบ้านโนนชัย จำนวน 2 คน 2) ผู้อำนวยการนักสหนาการ เทศบาลนครขอนแก่น จำนวน 1 คน 3) ครูสอนเด็กด้อยโอกาส จำนวน 1 คน 4) ประธานชุมชนโนนชัย จำนวน 1 คน 5) อาจารย์มหาวิทยาลัยมหาสารคามราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน จำนวน 1 คน เพื่อพิจารณากิจกรรมการพัฒนาการประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม 7 กับเยาวชนเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชนโนนชัย อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ระดับคุณภาพของคู่มือ โดยรวมอยู่ในระดับมาก

3. การทดลองใช้คู่มือฯ

คณะผู้วิจัยได้ทดลองใช้คู่มือโครงการอบรมการประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม 7 กับเยาวชนเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชนกับเยาวชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนโนนชัย 1 เขต 1 ชุมชนโนนชัย 2 เขต 1 และชุมชนโนนชัย 3 เขต 1 เทศบาลนครขอนแก่น อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น จำนวน 113 คน ซึ่งจัดโครงการฯ ในระหว่างวันที่ 18 – 19 เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2562

4. ทำการประเมินและปรับปรุงคู่มือฯ

คณะผู้วิจัยได้ทดลองใช้คู่มือโครงการอบรมการประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม 7 กับเยาวชนเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชนกับเยาวชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนโนนชัย 1 เขต 1 ชุมชนโนนชัย 2 เขต 1 และชุมชนโนนชัย 3 เขต 1 เทศบาลนครขอนแก่น อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น จำนวน 113 คน โดยใช้แบบสอบถาม ประเมินความพึงพอใจโครงการอบรมการประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม 7 กับเยาวชนเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชนโนนชัย อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ซึ่งจัดขึ้นในระหว่างวันที่ 18 – 19 เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2562 ผลการประเมิน พบว่า ระดับความพึงพอใจต่อโครงการฯ โดยรวมอยู่ในระดับมาก

5. ทดลองใช้กับกลุ่มเยาวชนที่มีขนาดใหญ่ขึ้น

คณะผู้วิจัยได้ทดลองใช้คู่มือกับเยาวชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนบ้านสามเหลี่ยม ในเขตให้บริการของโรงเรียนเทศบาลบ้านสามเหลี่ยม จำนวน 369 คน ซึ่งจัดขึ้นในระหว่างวันที่ 25 – 26 เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2562 ผลการประเมิน พบว่า ระดับความพึงพอใจต่อโครงการฯ โดยรวมอยู่ในระดับมาก

6. จัดทำคู่มือฉบับสมบูรณ์ และเผยแพร่คู่มือ

คณะผู้วิจัยได้จัดทำคู่มือฯ ฉบับสมบูรณ์ และได้เผยแพร่คู่มือการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเยาวชนโดยใช้หลักสัปปุริสธรรม 7 ให้แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือผู้ที่สนใจ ได้แก่ เทศบาลนครขอนแก่น โรงเรียนในสังกัดเทศบาลนครขอนแก่น ชุมชนโนนชัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดขอนแก่น จำนวน 200 เล่ม

เผยแพร่ทางเว็บไซต์: <https://sappurisadhamma7.home.blog>

เผยแพร่ทาง Facebook: <https://www.facebook.com/Sappurisadhamma7-399410250660973/>

การอภิปรายผล

จากการวิจัย การประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม 7 กับเยาวชนเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชนโนนชัย อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น พบว่า

1. ปัจจัยที่เสริมสร้างความเข้มแข็งของเยาวชน ในการประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม 7 กับเยาวชนเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชนโนนชัย อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น

ปัจจัยที่เสริมสร้างความเข้มแข็งของเยาวชน ในการประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม 7 กับเยาวชนเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชนโนนชัย อำเภอมือทองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น มีระดับความสำคัญโดยรวมอยู่ในระดับมาก

ด้านปัจจัยสังคม มีระดับความสำคัญโดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าเยาวชนเห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน ซื่อสัตย์ สุจริต และชุมชนมีความเข้มแข็งร่วมมือกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ยกย่องเชิดชูคุณธรรม มีความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ เป็นสังคมแห่งความเป็นพลเมืองดี เพื่อนหรือครอบครัว มีส่วนร่วมในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน และชนชั้นทางสังคม เป็นสังคมที่ให้ความเคารพผู้อาวุโส เป็นสังคมที่มีเหตุผล ไม่เชื่อเรื่องงมงาย ซึ่งสอดคล้องกับ **ณัฐกรณ์ จันทะปิตตา** (2545 : 105) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง : กรณีศึกษาเครือข่ายโรงเรียนชุมชนอีสานและเครือข่ายชมรมพัฒนาชาวบุรีรัมย์ ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัจจัยที่ส่งผลให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง 5 องค์ประกอบ ได้แก่ ทุนพื้นฐานทางสังคม ผู้นำหรือปราชญ์ท้องถิ่น การสนับสนุนจากองค์กรภายในและภายนอก การมีส่วนร่วมของชุมชนและวิธีการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน มีค่าประเมินอยู่ในเกณฑ์เฉลี่ยที่ขึ้นมาก ถึงมากที่สุด ระดับประเมินดีถึงดีเยี่ยมทุกองค์ประกอบ จึงเป็นจุดเด่นของกลุ่มหรือเครือข่าย

ด้านปัจจัยทางการเมือง มีระดับความสำคัญโดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าเยาวชนเป็นส่วนหนึ่งของสังคมมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับกลุ่มที่ตนเองเป็นสมาชิก ยึดหลักการปกครองตามระบบประชาธิปไตย ระบบการเมืองในประเทศดำเนินไปอย่างเรียบร้อยอย่างต่อเนื่อง ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง การปรองดองทางการเมืองทำให้ประเทศสงบสุข และรัฐบาลบริหารจัดการให้การเมืองดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับ **ศิริพร ใจสุข** (2552 : 57 - 65) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนอย่างยั่งยืน : กรณีศึกษาชุมชนบ้านวังป่อง ตำบลเหมืองแก้ว อำเภอมะริม จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนบ้านวังป่องมีลักษณะวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยอยู่ในระดับมาก ทั้งในด้านการเคารพเหตุผลมากกว่าตัวบุคคล การประนีประนอม การมีระเบียบวินัย และความรับผิดชอบต่อส่วนรวม เป็นการดำรงชีวิตประจำวันที่เน้นบทบาทหน้าที่ของบุคคลในสังคมอันเป็นสิ่งสำคัญในกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนอย่างยั่งยืน สิ่งเหล่านี้ทำให้เกิดเป็นพลังชุมชนในการทำกิจกรรมสาธารณะเพื่อการพัฒนาและแก้ไขปัญหาของชุมชนได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

ด้านปัจจัยทางวัฒนธรรม มีระดับความสำคัญโดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า วัฒนธรรมเป็นสิ่งดีงามและยอมรับมาปฏิบัติเพื่อให้สังคมดำเนินและมีการพัฒนาไปได้ด้วยดี เป็นเครื่องผูกพันบุคคลในกลุ่มไว้ด้วยกัน เป็นสิ่งที่กำหนดความต้องการพื้นฐานและพฤติกรรมของบุคคล กระบวนการทางสังคมมีความเกี่ยวข้องกับครอบครัว และสถาบันต่าง ๆ ในสังคม และรูปแบบหรือวิถีทางในการดำเนินชีวิตที่สามารถเรียนรู้และถ่ายทอด สืบต่อกันมาโดยผ่านขบวนการอบรมและ

ขัดเกลาทางสังคม ซึ่งสอดคล้องกับ **ฉวีวรรณ สุวรรณภา** (2553 : 303) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน : มิติทางด้านศาสนา วัฒนธรรมประเพณี ผลการวิจัยพบว่า นอกจากมิติทางศาสนาแล้ว จำเป็นต้องใช้วัฒนธรรมและประเพณีเพื่อช่วยเสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็งและยั่งยืน เช่น 1) ให้การสนับสนุนปลูกฝังในเรื่องภูมิปัญญาชาวบ้านและภูมิปัญญาไทย มีการรณรงค์ให้นิยมและใช้สินค้าไทย รักเมืองไทย ดังคำขวัญที่ว่า “ไทยช่วยไทย กินของไทย ใช้ของไทย เทียวเมืองไทย รักวัฒนธรรมไทย ร่วมใจประหยัด” 2) หน่วยงานของรัฐและเอกชน ร่วมกันจัดกิจกรรมที่เป็นประเพณีระดับชาติ หรือระดับท้องถิ่นให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทในการทำงาน เช่น วันปีใหม่ วันสงกรานต์ วันลอยกระทง วันเด็กแห่งชาติ วันผู้สูงอายุ เป็นต้นให้เกิดความภาคภูมิใจในประเพณีของตน 3) ปลูกฝังให้สมาชิกในท้องถิ่นเห็นความสำคัญของหมู่บ้านและสังคม ทุกคนควรรักและทำประโยชน์ให้กับสังคมของตน ได้รักษาเอกลักษณ์ประเพณีของหมู่บ้านตนเองได้

ด้านปัจจัยเศรษฐกิจของชุมชน มีระดับความสำคัญโดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ในชุมชนมีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของชุมชน ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม เยาวชนร่วมมือในการจัดกิจกรรมส่งเสริมหลักเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน และทรัพยากรมนุษย์ คุณค่าของประชากร ซึ่งสอดคล้องกับ **ประสิทธิ์ นิมจินดา และคณะ** (2544 : 137 - 151) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง กระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยใช้เศรษฐกิจชุมชน : กรณีศูนย์การเรียนรู้ชุมชนโพธิ์มี ผลการวิจัยพบว่า 1) ชุมชนมีความพร้อมในการทำงานแบบมีส่วนร่วมโดยมองเห็นประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับตนเองและชุมชนทั้งระยะสั้นและระยะยาว เพื่อส่งผลกระทบต่อชุมชนรุ่นหลัง มีการร่วมกลุ่มกิจกรรม โดยเริ่มตั้งแต่การคิด การวิเคราะห์สถานการณ์ การแก้ไขปัญหา การลงมือปฏิบัติ และการปรับปรุงพัฒนางานให้ดีขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ ซึ่งมีกลุ่มเกิดขึ้นในลักษณะประชาคมจำนวน 3 กลุ่ม โดยแต่ละกลุ่มมีการทำงานเป็นระบบมากขึ้นกว่าก่อน การดำเนินงานตามโครงการอย่างเห็นได้อย่างชัด ทั้งการบริหารจัดการกลุ่ม การผลิต การตลาด การเงินและบัญชี ซึ่งแต่ละกลุ่มมีการทำงานแบบมีส่วนร่วม โปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ เป็นไปตามเป้าหมายที่วางไว้ในระดับหนึ่ง หากมีกิจกรรมที่ต่อเนื่อง เป็นบทเรียนที่จะส่งผลการสร้างกลุ่มที่เข้มแข็งได้ 2) กลุ่มอาชีพแต่ละกลุ่มสามารถที่จะบริหารจัดการกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพตามศักยภาพของกลุ่ม ความมุ่งมั่นของกลุ่มสมาชิกซึ่งมีความสนใจ ความต้องการที่แตกต่างกันไปตามสภาพของท้องถิ่น

ด้านปัจจัยทางศาสนา มีระดับความสำคัญโดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า เยาวชนเข้าใจหลักความเป็นเหตุเป็นผล ซึ่งเป็นหลักของเหตุปัจจัยที่อิงอาศัยซึ่งกันและกัน หลักการทำความดี ละเว้นความชั่ว และ ทำจิตใจให้บริสุทธิ์ผ่องใส หลักไตรสิกขา ศีล สมาธิ ปัญญา หลักหิริ โอตตัปปะ เป็นการเตือนสติให้มีสติยั้งคิด ให้ไตร่ตรองก่อนการกระทำใด ๆ และหลักอริยสัจ 4 ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค ซึ่งสอดคล้องกับ **ฉวีวรรณ สุวรรณภา** (2553 : 303) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน : มิติทางด้านศาสนา วัฒนธรรมประเพณี ผลการวิจัยพบว่า

มิติทางด้านศาสนา วัฒนธรรมและประเพณีจึงเข้ามาเกี่ยวข้องและนำมาเป็นพลังสร้างสรรค์ในการพัฒนา เพราะเป็นทุนที่สำคัญของสังคมไทย เนื่องด้วย “ศาสนา วัฒนธรรมและประเพณี” คือ องค์รวมของวิถีคิด คุณค่าและอุดมการณ์ของสังคมที่มนุษย์สร้างสรรค์และสะสมขึ้นมาภายใต้ภูมิปัญญาและการแสดงออกถึงจิตวิญญาณของความเป็นมนุษย์ ศาสนาวัฒนธรรมและประเพณีถูกหยิบยกขึ้นมาในฐานะเป็นแกนกลางทางจิตใจเป็นกรอบแห่งความประพฤติของประชาชนในสังคม ซึ่งในอดีตพระสงฆ์เป็นผู้ที่มีบทบาทโดยตรงในการให้การศึกษาและการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

2. ระดับการประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม 7 กับเยาวชนเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชนโนนชัย อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น

ระดับการประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม 7 กับเยาวชนเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชนโนนชัย อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น โดยรวมอยู่ในระดับมาก

ด้านความเป็นผู้รู้จักเหตุ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า เยาวชน ทราบระเบียบข้อปฏิบัติกฎเกณฑ์ของชุมชน ความรับผิดชอบในหน้าที่การให้ความช่วยเหลือช่วยเหลือของผู้นำชุมชน ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเอง ปฏิบัติตนตามกฎหมายระเบียบและปฏิบัติต่อบุคคลอื่นอย่างเท่าเทียมกัน และตั้งมั่นอยู่ในหลักแห่งกฎหมาย ดำเนินชีวิตโดยยึดหลักความถูกต้อง ซึ่งสอดคล้องกับ ธนวัสน์ คงสระบัว (2553 : 1) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ตามหลักพระพุทธศาสนาของผู้นำชุมชนตามความคิดเห็นของประชาชน : กรณีศึกษาชุมชนตำบลบางรักน้อย อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี ผลวิจัยพบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยมีค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยตามลำดับ ดังนี้ ปริสัญญูตา อัมมัญญูตา อัตถัญญูตา มัตตัญญูตา กาลัญญูตา และบุคคลัญญูตา

ด้านความเป็นผู้รู้จักผล โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า เยาวชน มุ่งมั่นในการเรียนให้ถึงจุดหมายที่ตนเองและผู้ปกครองต้องการ ทราบถึงผลเสียหายที่เกิดจากการบริหารจัดการอย่างไม่ถูกต้อง ให้ความช่วยเหลือเต็มที่เมื่อมีบุคคลอื่นมาขอความช่วยเหลือหรือติดต่อซักถามเมื่อผู้ปกครองสั่งสอน ตักเตือน เยาวชนสามารถยอมรับและชี้แจงได้ และมีการบริหารจัดการชีวิตที่ดีก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับ พระมหาคมเพชร วชิรปัญโญ (เรื่องผา) (2553 : ก) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การนำหลักสัปปุริสธรรม 7 มาประยุกต์ใช้ในการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น : กรณีศึกษาเฉพาะองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี ผลการวิจัย พบว่า มีการประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรมในการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบล ทั้ง 7 ด้าน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านที่อยู่ในระดับมากคือ ด้านความเป็นผู้รู้จักบุคคลด้านความเป็นผู้รู้จักผล ด้านความเป็นผู้รู้จักชุมชน ด้านความเป็นผู้รู้จัก ด้านความเป็นผู้รู้จักเหตุ ความเป็นผู้รู้จักตนและ ด้านความเป็นผู้รู้จักประมาณ

ด้านความเป็นผู้รู้จักตน โดยรวมอยู่ในระดับทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า เยาวชน มีความสามารถในการวางตัวได้อย่างเหมาะสม มีความสามารถในการจิตอาสาแก่ชุมชน มีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ของตน เข้าใจในบทบาทและหน้าที่ของตนเองเป็นอย่างดี และสามารถแก้ไข เรียนรู้จากสิ่งที่ผิดพลาด เพื่อนำมาปรับปรุงตนเองได้ ซึ่งสอดคล้องกับ **พิสิษฐ์ เป็รื่องโสภาสิริ** (2556 : ก) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม ในการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสังกัดกรุงเทพมหานคร : กรณีศึกษากลุ่มเขตเจ้าพระยาผลการวิจัย พบว่ามีการประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรมโดยรวม อยู่ในระดับมาก ซึ่งเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านที่อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงค่าตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่าด้านที่มีค่าสูงที่สุดได้แก่ ความเป็นผู้รู้จักตน รองลงมาได้แก่ ความเป็นผู้รู้จักกาล ความเป็นผู้รู้จักเหตุ การรู้จักชุมชน การรู้จักประมาณ การรู้จักบุคคล และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือด้านความเป็นผู้รู้จักผล ตามลำดับ

ด้านความเป็นผู้รู้จักประมาณ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า เยาวชนมีจิตอาสาพัฒนาชุมชนตามความจำเป็นของชุมชนนั้น ๆ รู้จักประมาณในการใช้ทรัพยากรภายในชุมชน มีการใช้ทรัพยากรในชุมชนให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุด ให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมส่งเสริมหลักเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน และมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการงบประมาณภายในชุมชนได้อย่างเพียงพอและทั่วถึง ซึ่งสอดคล้องกับ **พระมหาพชร อคฺคปญฺโญ (วลัยศรี)** (2553 : ก) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรมของผู้บริหารโรงเรียนวิถิพุทธ ในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 ผลการวิจัย พบว่า ผู้บริหาร มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรมของผู้บริหารโรงเรียนวิถิพุทธโดยรวม ทั้ง 7 ด้าน อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านที่อยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากน้อยไปมากได้แก่ บุคคลัญญตา ความรู้จักบุคคล ด้านธัมมัญญตา ความรู้จักธรรม ด้านปริสัญญตา ความรู้จักบริษัท คือ รู้จักชุมชน ด้านอัตถัญญตา ความรู้จักประโยชน์ รู้ความมุ่งหมาย ด้านอิตถัญญตา ความรู้จักตน และด้านมัตถัญญตา ความรู้จักประมาณ ส่วนด้านที่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลางคือ ด้านกาลัญญตา ความรู้จักกาล

ด้านความเป็นผู้รู้จักกาล โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า เยาวชน มีการลำดับขั้นตอนในการทำงาน ทำหน้าที่ของตนให้ตรงและเหมาะสมกับเวลา สามารถแก้ไขสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ทันท่วงที และรู้ว่าอะไรควรทำก่อนอะไรควรทำทีหลัง ถูกจังหวะ ให้ความร่วมมือในการดูแลความปลอดภัยในสถานการณ์ฉุกเฉินในช่วงเวลาที่เหมาะสม และมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเองและตรงต่อเวลา ซึ่งสอดคล้องกับ **พระจำรัส จิตธมฺโม (สวาสโพธิกลาง)** (2555 : 1) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม 7 ในการบริหารจัดการชุมชน : กรณีศึกษา ชุมชนวัดใหม่พิเรนทร์ เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม 7 ในการบริหารจัดการชุมชนวัดใหม่พิเรนทร์ เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร โดยรวม อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.80 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า

ประชาชนมีความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมากทุกข้อ

ด้านความเป็นผู้รู้จักชุมชน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า เยาวชน มีความจริงใจต่อการให้ความช่วยเหลือกับบุคคลอื่น ให้ความช่วยเหลือต้อนรับ ดูแลผู้เข้ามาศึกษาดูงาน ในชุมชนเป็นอย่างดี รับฟังเหตุผลทั้งฝ่ายผู้นำและบุคคลอื่นในชุมชน สามารถวางตัวได้อย่างเหมาะสม เมื่อตกอยู่ในสถานการณ์คับขัน และให้ความช่วยเหลือตามสภาพความเดือดร้อนในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับ พระพุทธศิลป์ ยุทธศิลป์ (อุปครี) (2555 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารงานโดยการประยุกต์ใช้หลักสัปปริสธรรม 7 ขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านค้อ อำเภอโพนสวรรค์ จังหวัดนครพนม ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานโดยการประยุกต์ใช้หลัก สัปปริสธรรม 7 ขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านค้อ อำเภอโพนสวรรค์ จังหวัดนครพนม โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.85 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ตามลำดับ ค่าเฉลี่ย คือ ด้านมัตตัญญู (ผู้รู้จักประมาณ) ด้านอัตตัญญู (ผู้รู้จักตน) ด้านบุคคลัญญู (ผู้รู้จักบุคคล) ด้านกาลัญญู (ผู้รู้จักกาลเวลา) ด้านปริสสัญญู (ผู้รู้จักชุมชน) ด้านธัมมัญญู (ผู้รู้จักเหตุ) และด้านอิตถัญญู (ผู้รู้จักผล)

ด้านความเป็นผู้รู้จักบุคคล โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า เยาวชน เข้าใจความแตกต่างของแต่ละบุคคล และสามารถปฏิบัติต่อบุคคลอื่นได้ด้วยดี เข้าร่วมกิจกรรมที่บุคคลทุกคนในชุมชนเข้าร่วมได้ ให้ความอนุเคราะห์ดูแลผู้ด้อยโอกาสในชุมชน ปฏิบัติหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมาย รับฟังความคิดเห็นจากบุคคลอื่นในชุมชนทุกระดับฐานะ พร้อมช่วยเหลืออย่างเต็มที่ ซึ่งสอดคล้องกับ พระมหาพชร อคฺคปัญโญ (วลัยศรี) (2553 : ก) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักสัปปริสธรรมของผู้บริหารโรงเรียนวิถิพุทธ ในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษารุงเทพมหานคร เขต 1 ผลการวิจัย พบว่า ครูอาจารย์ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักสัปปริสธรรมของผู้บริหารโรงเรียนวิถิพุทธโดยภาพ ทั้ง 7 ด้าน อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านที่อยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากน้อยไปมากได้แก่ ด้านอัตตัญญูตา ความรู้จักตน ด้านธัมมัญญูตา ความรู้จักธรรมบุคคลัญญูตา ความรู้จักบุคคล ด้านปริสสัญญูตา ความรู้จักบริษัท คือ รู้จักชุมชน ด้านกาลัญญูตา ความรู้จักกาล ส่วนด้านที่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลางคือ ด้านอิตถัญญูตา ความรู้จักประโยชน์ รู้ความมุ่งหมาย และด้านมัตตัญญูตา ความรู้จักประมาณ

3. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับการประยุกต์ใช้หลักสัปปริสธรรม 7 กับเยาวชนเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโนนชัย อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น และความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่เสริมสร้างความเข้มแข็งของเยาวชนกับการประยุกต์ใช้หลักสัปปริสธรรม 7 กับเยาวชนเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโนนชัย อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยดังนี้

สมมติฐานที่ 1 เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ ระหว่าง 2 ตัวแปรด้วย Chi-Square Test ปัจจัยส่วนบุคคล คือ เพศ อายุ และระดับการศึกษา ไม่มีความสัมพันธ์กับการประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม 7 กับเยาวชนเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโนนชัย อำเภอมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ไม่มีความสัมพันธ์กันที่ระดับนัยสำคัญ .05 ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งสอดคล้องกับ ซึ่งสอดคล้องกับ พระจารย์ส จิตธมโม (สวาสโพธิกลาง) (2555 : 1) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม 7 ในการบริหารจัดการชุมชน : กรณีศึกษา ชุมชนวัดใหม่พิเรนทร์ เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า การเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม 7 ในการบริหารจัดการชุมชนวัดใหม่พิเรนทร์ เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร โดยจำแนก ตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ประชาชนที่มีสถานภาพต่างกันมีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม 7 ในการบริหารจัดการชุมชนวัดใหม่พิเรนทร์ เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และบุคคลที่มีอายุอาชีพ ต่างกันมีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม 7 ในการบริหารจัดการชุมชนวัดใหม่พิเรนทร์ เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนประชาชนที่มีเพศ ระดับการศึกษา รายได้รวมต่อเดือนต่างกัน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ 2 เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ ระหว่าง 2 ตัวแปรด้วย Chi-Square Test พบว่าตัวแปรปัจจัยที่เสริมสร้างความเข้มแข็งของเยาวชน ประกอบด้วย ปัจจัยทางสังคม ปัจจัยทางการเมือง ปัจจัยทางวัฒนธรรม ปัจจัยเศรษฐกิจของชุมชน ปัจจัยทางศาสนา กับ การประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม 7 กับเยาวชนเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโนนชัย อำเภอมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น มีความสัมพันธ์กันที่ระดับนัยสำคัญ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งไม่สอดคล้องกับ พระยยุทธศิลป์ ยุทธสิปป (อุปศรี) (2555 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารงานโดยการประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม 7 ขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านค้อ อำเภอนครพนม จังหวัดนครพนม ผลการวิจัยพบว่า ผลเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชน ต่อการประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม 7 องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านค้อ อำเภอนครพนม จังหวัดนครพนม โดยจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล พบว่า ประชาชนที่มี เพศ อายุ สถานภาพ และอาชีพ ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานโดยการประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม 7 องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านค้อ อำเภอนครพนม แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนประชาชนที่มี ระดับการศึกษา และรายได้ ต่างกัน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

ในการทำวิจัยในครั้งนี้ พบว่า 1) ในการบรรยายเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม 7 กับเยาวชนเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน ควรนิมนต์พระภิกษุมานำบรรยาย เพราะเป็นผู้ที่มีความรู้ลึกซึ้งในหลักธรรม 2) กิจกรรมฐานสัปปุริสธรรม 7 จำนวน 7 ฐาน ควรใช้วิทยากรที่เป็นคุณุหัส

เพราะต้องใกล้ชิดกับนักเรียนที่มาเข้าฐาน เช่น พาร้องเพลง เต้นประกอบเพลง ทำกิจกรรมต่างๆ ในฐาน 3) โครงการฯ ประสบความสำเร็จเพราะการนำหลัก “บวร” บ้าน วัด โรงเรียน (มหาวิทยาลัย) มาใช้ โดยประสานงานให้ทุกหน่วยงานได้มีส่วนร่วมในการจัดโครงการ 4) เยาวชนชุมชนบ้านโนนชัย ได้เสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชนด้วยการจัดตั้งชมรมเยาวชนบ้านโนนชัย (Ban Non Chai Youth Club) โดยประกาศใช้ “ระเบียบข้อบังคับของชมรมเยาวชนบ้านโนนชัย Ban Non Chai Youth Club พ.ศ. 2562” เมื่อวันที่ 19 เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.2562

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

เนื่องจากคณะผู้วิจัยค้นพบว่า ในการจัดทำโครงการการประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม 7 กับเยาวชนเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน ขาดการประสานงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และขาดการบูรณาการองค์ความรู้ด้านพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาชุมชน

จึงเสนอแนะว่าควรมีการประสานความร่วมมือของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น มหาวิทยาลัย โรงเรียน ชุมชน วัด เพื่อทำงานร่วมกันแบบบูรณาการ ควรจัดโครงการการประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม 7 กับเยาวชนเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน ปีละครั้งในกลุ่มเป้าหมายใหม่ โดยให้เยาวชนที่ผ่านการอบรมแล้วเป็นพี่เลี้ยงช่วยดูแลในโครงการฯ

2) ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

ควรศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม 7 กับเยาวชนเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชนโนนชัย อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ควรทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม 7 กับเยาวชนเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนอื่น ๆ เพื่อที่จะได้ทำการเปรียบเทียบ

บรรณานุกรม

- ฉวีวรรณ สุวรรณภา. (2553). การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน : มิติทางศาสนาวัฒนธรรม ประเพณี. สารนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย.
- ณัฐกรณ์ จันทะปิตตา. (2545). ปัจจัยที่ส่งผลให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง : กรณีศึกษาเครือข่ายโรงเรียนชุมชนอีสานและเครือข่ายชมรมพัฒนาชาวบุรีรัมย์. วิทยานิพนธ์. มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.
- ธนวัฒน์ คงสระบัว. (2553). ภาวะผู้นำพึงประสงค์ตามหลักพุทธศาสนาของผู้นำชุมชนตามความคิดเห็นของประชาชน : กรณีศึกษาชุมชนตำบลบางรักน้อย อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี.

วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย.

ประสิทธิ์ นิมจินดา และคณะ. (2544). กระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน โดยใช้เศรษฐกิจชุมชน : กรณีศูนย์การเรียนรู้ชุมชนโพธิ์มี. รายงานการวิจัย. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

พระจำรัส จิตธมโม (สวาสโพธิ์กลาง). (2555). การประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม 7 ในการบริหารจัดการชุมชน : กรณีศึกษาชุมชนวัดใหม่พิเรนทร์ เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย.

พระมหาคมเพชร วชิรปณโณ (เรืองผา). (2553). การนำหลักสัปปุริสธรรม 7 มาประยุกต์ใช้ในการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น : กรณีศึกษาเฉพาะองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอ บางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย.

พระมหาพร อคฺคปณโณ (วลัยศรี). (2552). การประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรมของผู้บริหารโรงเรียนวิถีพุทธ ในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย.

พระยุทธศิลป์ ยุทธสิปป (อุปศรี). (2555). การบริหารงานโดยการประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม 7 ขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านคือ อำเภอโพธารณะ จังหวัดนครพนม. พุทธศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย.

พิสิษฐ์ เป็รื่องโอภาสิริ. (2556). การประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรมในการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร : ศึกษาเฉพาะกรณีกลุ่มเขตเจ้าพระยา. สารนิพนธ์ (ศน.ม.) รัฐศาสตร์การปกครอง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย.

ศิริพร ใจสุข. (2552). กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็ง ของชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาชุมชนบ้านวังป่อง ตำบลเหมืองแก้ว อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สำนักสวัสดิการสังคม เทศบาลนครขอนแก่น. (2555). ข้อมูลพื้นฐาน ชุมชนโนนชัย. ค้นเมื่อ 12 มิถุนายน 2561, จาก <http://www.kkict.org/~kkwelfare/2012/images/information/1nonchai1.pdf>

เสาวนีย์ เสนาส. (2532). งานอาสาสมัครและกิจกรรมเยาวชน. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์.